

Nr 249.

Av herr **Öhman m. fl.**, om anslag till anordnande av statliga och kommunala arbeten för de arbetslösa m. m.

Arbetslöshetsproblemet är en av vår tids mest brännande frågor. Från borgerligt håll söker man göra gällande, att arbetslösheten endast är en tillfällig företeelse av övergående natur. Den kraftiga stegring av antalet arbetslösa över hela den kapitalistiska världen under de senaste åren borde dock vara ett tillräckligt bevis för alla som inte försöker förneka fakta, att arbetslösheten ingalunda är av tillfällig eller övergående karaktär utan en permanent företeelse, vars orsaker är att söka i det kapitalistiska produktionssystemet. Genom rationaliseringen och mekaniseringen av produktionsprocessen göres ständigt nya skaror arbetare arbetslösa.

Rationaliseringen är, säger man, ingen ny företeelse. Delvis är detta sant men inte helt. Ty den moderna rationaliseringen bjuder på företeelser, som äro nya. Vid de arbetslösas aktionskonferens i Stockholm i december föregående år anförde redaktör Albert Jensen beträffande rationaliseringen och arbetslösheten bland annat följande belysande fakta:

»Rationaliseringen sattes först in i Amerika med den efter kriget år 1920 inträdande lågkonjunkturen. Man angrep produktionskomplexet från alla sidor för att nedbringa framställningskostnaderna. Arbetsintensiteten drevs upp med vetenskapliga metoder. Man införde obligatoriska, korta och återkommande vilopauser, standardiseringen (vilken beräknas årligen allenast inom bilindustrin i Amerika ha åstadkommit en besparing av 800,000,000 dollar), man inriktade sig på en snabb omsättningsprocess för att nedbringa det i råmaterial, halvfabrikat och lager investerade kapitalet, man införde den 'flytande produktionen', det löpande bandet och det cirkulerande arbetsbordet. Man införde en systematisk besparing med material och arbetsredskap (en kommission har beräknat vinsten av den senare detaljen i Amerika till 15 miljoner dollar årligen), etc. Resultatet härav kan avläsas av det förhållandet, att medan produktionsökningen per arbetare under perioden 1899—1919 utgjorde 11 procent, så åstadkoms genom rationaliseringen en produktionsökning per arbetare under perioden 1919—1929 av 53 procent.

När produktionsökningen stabiliserades, anmälde sig densamma i avskedandet av arbetare, d. v. s. arbetslöshet.

Då man säger, att rationaliseringen skapat nya arbetstillfällen är detta ej riktigt. Man beräknar att under de senaste tio åren $2\frac{1}{2}$ miljon arbetare i Amerika gjorts arbetslösa genom rationaliseringen, vidare att $1\frac{1}{2}$ miljon återigen uppsugits genom utvidgning av de gamla industrierna, men att det återstår en miljon, som icke funnit arbetstillfällen. Dessa siffror karakteriserar rationaliseringen över huvudtaget i de olika länderna.

Av dessa siffror framgår, att rationaliseringen skapar arbetslöshet i hastigare tempo än de arbetslösa kunnat uppsugas av nya industrier eller gamla industriers utveckling.

Beträffande Sverige har tändsticksindustrin sedan 1913 minskat antalet arbetare med 1,646 personer, tobaksindustrin med 1,974 personer, malmgruvor och anrikningsverk 4,016 personer o. s. v. Alla de nämnda industrierna har med den förminskade arbetsstyrkan betydligt ökat sin produktionsvolym. Produktiviteten i landet har ökat med 68 procent för järnmalm, 51 procent för cement, 49 procent för kvarnindustrin, 38 procent för pappersmassa etc.»

En rad andra fakta skulle kunna anföras såväl från Sverige som från andra länder som bevis för riktigheten av vad herr Jensen anført, men det anförda må vara nog.

Med den tekniska och maskinella rationaliseringen av produktionsprocessen sammanfaller koncentrationen av företagen, varvid en rad arbetsplatser nedlägges, såsom för närvarande sker inom sågverksindustrin i Norrbotten och Västernorrland. Med rationaliseringen och koncentrationen sammanhänger också andra följdföreteelser, som för arbetarna är av ödesdiger karaktär.

I första hand har vi den av rationaliseringen framkallade arbetslösheten, vartill är att notera en katastrofal ökning av olycksfallsfrekvensen samt ökad sjuklighet. Därtill kommer en hastigare förslitning av den mänskliga organismen och därmed en ökad dödlighetsprocent bland arbetarna. Den period, under vilken arbetsköparen betraktar arbetskraften som prima förkortas betydligt. Arbetaren blir följaktligen på ett tidigare stadium oduglig att använda i produktivt arbete. Med få ord: Rationaliseringens alla nackdelar drabbar arbetarklassen.

För arbetarklassen är otryggheten för morgondagens existens ett ständigt hotande damoklessvärd. De som drabbas av arbetslösheten är med sina familjer hänvisade till umbäranden och svält. Det samhälle, som lever på arbetarnas produktiva arbete, lämnar dem under arbetslösheten i flesta fall åt kroppslig och själslig undergång. Detta är ett ovärdigt tillstånd som måste brytas.

Beträffande arbetslöshetens verkliga omfattning föreligger inga fullt tillförlitliga siffror, då ett stort antal arbetslösa av kända anledningar icke anmäler sig på de offentliga arbetsförmedlingsbyråerna. De till fackförbunden rapporterade arbetslösa uppgick den 1 november 1930 till 45,501.

Emellertid är det verkliga antalet arbetslösa minst dubbelt så stort, bero-

ende på att många arbetslösa icke äro fackligt organiserade och sålunda ej ingår i fackförbundens arbetslöshetsstatistik. Utgående från dessa faktiska förhållanden torde antalet arbetslösa den 31 december 1930 överstigit 100,000. Efter denna tidpunkt har antalet arbetslösa ytterligare ökats.

Den arbetslöshetspolitik, som de statliga och kommunala myndigheterna bedrivit och alltjämt bedriver, är brutal och omänsklig. Uttrycket för denna vidriga arbetslöshetspolitik är arbetslöshetskommissionen. Under de gångna åren har staten genom sin verksamhet i detta fall sammankopplat de borgerliga kommunerna med A. K. och dessa ha gemensamt med A. K. genomfört formliga slavtransporter av de arbetslösa till förläggningssorterna. Löne- och strejkbrytardirektiv tillämpas i all sin brutalitet. Hänsyn till arbetarnas krafter och hälsa tages icke. De arbetare, som vägrat underkasta sig slave-riet, ha i många fall blivit förföljda som brottslingar av de kommunala arbetslöshetskommittéerna och fattigvårdsstyrelserna. Till saken hör att minst 90 procent av de arbeten, som utförts under A. K:s regim, har varit och är allt fortfarande nödvändiga arbeten, som under alla förhållanden måste ha utförts under den närmaste tiden. Dessa arbeten betalas med löner, som ligger under svältgränsen. De arbetare, som utfört dessa nödvändiga arbeten, ha antingen fått svälta eller också har de gjorts till fattighjon. Förhållandena vid nödhjälpsförläggningarna ger sannerligen en dyster och sorglig bild av den hittills bedrivna arbetslöshetspolitiken.

Hur nedbrytande denna A. K:s verksamhet varit för de arbetslösa belyses bland annat av den framställning som i dagarna gjorts till regeringen från Nederkalix kommun, vari vederbörande enligt en i pressen synlig uppgift hemställer om avveckling av nuvarande nödarbeten och ersättande av desamma med statliga eller kommunala reservarbeten med i den öppna marknaden gällande löner. Som motiv för framställningen anföres, »att de arbetslösa genom att deras flit belönas med lönereduktion så småningom förlorar tron på sig själva och finner det lönlöst att genom egna ansträngningar söka hålla sig uppe». Denna behandling av de arbetslösa måste få ett slut. Arbetslöshetskommissionen med dess löne- och strejkbrytaredirektiv måste avskaffas och andra vägar beträdas för bringande av utkomstmöjligheter åt dem som av ett vidrigt produktionssystem ställts utanför arbetsplatserna.

Utan att frånga vår socialistiska grundsyn på arbetslöshetens orsaker, som en följd av den kapitalistiska produktionsordningen och att arbetslöshetsproblemet följaktligen inte slutgiltigt kan lösas, så länge denna ordning består, anser vi dock, att verksamma åtgärder kunna vidtagas för bringande av hjälp åt arbetslöshetens offer, såvida regering och riksdag verkligen har vilja därtill. Den första förutsättningen för bringande av verklig hjälp åt de arbetslösa är ett definitivt brytande av den hittills genom arbetslöshetskommissionen bedrivna verksamheten och hjälpverksamhetens inriktande efter helt andra linjer.

I första hand bör statsmakterna, enligt vårt förmenande, vidtaga sådana åtgärder, som framskapar förutsättningar för de arbetslösa att i största möjliga utsträckning komma i produktivt arbete. Ett verksamt steg i denna riktning vore en allmän förkortning av arbetstiden inom industrien. En förkortning av arbetstiden skulle givetvis medföra att ett större antal arbetare, varav många av dem som nu äro arbetslösa, skulle dragas in i produktionens tjänst. Därigenom skulle trycket på arbetsmarknaden lätta.

I detta sammanhang vill vi erinra om, att kravet på en allmän förkortning av arbetstiden numera är ett internationellt arbetarkrav. I sovjetunionen är sjutimmarsdagen i stor utsträckning genomförd. Sedan 1926 har amerikanska arbetarefederationen gått in för fem dagars arbetsvecka. Allmänna tyska fackföreningsförbundet arbetar för en 40-timmars arbetsvecka och beräknar att därigenom skaffa arbete åt bortåt en miljon arbetslösa. Fackföreningsinternationalen beslutade vid sin kongress i Stockholm i somras att förordna en sänkning av arbetstiden till 44 timmar per vecka. Metallarbetareinternationalen krävde på sin kongress i somras i Köpenhamn förkortning av arbetstiden. Den syndikalistiska internationalen beslutade redan 1925 resa krav på sex timmars arbetsdag. Överallt i de olika länderna reses numera kravet på en förkortning av arbetstiden. Detta är redan starkt motiverat genom den ökade arbetsintensiteten och den tekniska utvecklingen, men är därjämte en nödvändig åtgärd i syfte att åtminstone temporärt bereda största möjliga antal arbetslösa arbete.

En rationell lösning av ålderdomsförsäkringen innebärande en höjning av pensionsbeloppen så att vederbörande pensionär kunde få sin fulla försörjning och en sänkning av åldersgränsen för rätt till pension skulle utan tvivel medföra att många åldriga och utslitna arbetare skulle lämna sina arbetsplatser och därigenom bereda plats för yngre arbetare, som nu gå arbetslösa. Enligt statistisk årsbok finns i landet cirka 132,000 yrkesutövare i åldern 60 år och därutöver, med en årsinkomst varierande mellan 100 och 3,000 kronor. Många av dessa åldriga arbetare spänner säkerligen sista resten av sina krafter för att hålla sig kvar på arbetsplatserna, enär deras ekonomiska ställning är sådan att steget från arbetsplatsen, hur väl motiverat det än vore med hänsyn till deras hälsa och krafter, skulle få tagas direkt till närmaste försörjningshem, då nu utgående pensionsbelopp inte ger dem möjlighet till en aldrig så torftig utkomst.

Kravet på genomförandet av bättre grunder för den allmänna ålderdomspensioneringen är således ur olika synpunkter synnerligen starkt motiverat och måste kämpas fram till en lösning.

Jämsides med genomförandet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och vidtagande av sådana åtgärder som är ägnade att bereda plats i största möjliga utsträckning åt arbetslösa i den öppna marknaden måste med hänsyn till arbetslöshetens omfattning och dess permanenta karaktär särskilda åtgärder från statsmakternas sida vidtagas för skapandet av arbetstillfällen.

De av regeringen bebadade beredskapsarbetena i syfte att bereda arbete åt arbetslösa är allt för otillräckliga.

Att det finns produktiva arbeten, som genom statsmakternas försorg kunna ifrågasättas, torde vara odisputabelt. Vid en flyktig granskning av de olika verksstyrelsernas framställningar till regeringen om anslagskrav till olika arbeten framgår att enbart på sjätte huvudtiteln de av myndigheterna åskade anslagsbeloppen nedprutats med sammanlagt 3,560,000 kronor. Därtill kommer att genom kommunikationsministerns förslag till höjning av väghållningsbidraget från 75 till 80 procent av de verkliga kostnaderna — en åtgärd som i och för sig torde vara välmotiverad — ett belopp av bilskattemedel som torde kunna beräknas till 2,245,000 kronor undandragits från omlägnings- och förbättringsarbeten å vägar, varigenom för arbetstillfällen disponibla medel minskat med inemot 3,000,000 kronor efter en beräkning av att bidragsprocenten till omlägnings- och vägförbättringar i regel utgår med 75 procent.

Enbart på sjätte huvudtiteln har således inemot 7,000,000 kronor undandragits från nödvändiga arbeten, som snarast måste utföras och som utan svårigheter torde kunna igångsättas, om riksdagen beviljar härför erforderliga medel.

Därtill finnes av riksdagen redan beslutade åtgärder, vars fullföljande skulle betyda ökade arbetstillfällen. Sålunda beslöt föregående års riksdag på framställning av enskild motionär vidtagande av åtgärder för en intensivare skogsvård i Norrland syftande till såväl ökad avkastning som beredande av större arbetsmöjligheter för befolkningen därstädes. (Se jordbruksutskottets utlåtande nr 78). Inom de kommuner där arbetslösheten är jämförelsevis stor bör de kommunala myndigheterna genom bidrag av statsmedel sättas i tillfälle att ordna kommunala reservarbeten för de arbetslösa.

Under betonande av att arbetslösheten är av permanent karaktär och att tanken på att alla arbetslösa skall under nuvarande produktionsordning kunna beredas arbete i den öppna marknaden, måste statsmakternas åtgärder för arbetslöshetens bekämpande inriktas på längre sikt än vad hittills varit fallet, och i anslutning härtill anvisa disponibla medel till arbetslöshetens bekämpande. Sålunda anser vi det vara av behovet påkallat, att innevarande års riksdag anvisar ett förslagsanslag å 100,000,000 kronor samt uppdrager åt regeringen att för de närmaste två åren planera hjälparbeten för de arbetslösa i den omfattning detta belopp medgiver. Av det anvisade beloppet disponeras 50,000,000 kronor under budgetåret 1931/1932 till anordnandet av statliga och kommunala arbeten för de arbetslösa och, i det fall arbetslösa inte kan beredas arbete, till kontant understöd.

Medel till detta ändamål kan lämpligen anskaffas genom en nedskärning av regeringen åskade anslag till militärväsendet, kungahuset och statskyrkan.

Skulle riksdagens majoritet inte på den vägen vilja anskaffa erforderliga

medel för arbetslöshetens motverkande, kan dessa anskaffas lånevägen för att sedermera täckas genom höjd beskattning av de stora inkomsttagarna.

De krav som framföres i denna motion syfta till att bereda möjligheter till en sådan politik ifråga om hjälpen åt de arbetslösa, att de beredes möjligheter till arbete och att detta arbete betalas efter samma grunder, som genom avtal fastställts i den öppna arbetsmarknaden. Arbetslöshetskommissionen avskaffas och ledningen för arbetslöshetsverksamheten lägges direkt under socialdepartementet. Bibehållandet av A. K. kan i fortsättningen endast bli till hinder för ett förnuftigt och smidigt ordnande av arbetslöshetsverksamheten.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag å 100 miljoner kronor varav 50 miljoner kronor disponeras under budgetåret 1931/1932 till anordnande av statliga och kommunala arbeten för de arbetslösa;

att riksdagen uppdrager åt regeringen att för de närmaste två åren planlägga hjälpverksamheten för de arbetslösa i den omfattning som anvisade medel medgiver;

att riksdagen måtte som villkor för anslaget användande föreskriva, att arbetslöshetskommissionen avskaffas samt att hjälpverksamheten för de arbetslösa organiseras så att ledningen därav lägges direkt under socialdepartementet och under detsamma sorterande organ;

att de genom staten eller kommunerna anordnade arbetena för de arbetslösa betalas med avtalsenliga löner, samt att riksdagen vid beviljande av ovannämnda anslag måtte fastställa sådana direktiv, att alla arbetslösa i möjligaste mån beredas arbete och att, därest i något fall arbete ej kan beredas de arbetslösa, dessa beviljas rätt till kontant understöd.

Stockholm den 22 januari 1931.

Oscar Öhman.

Verner Karlsson.

Viktor Herou.

Edoff Andersson.

J. P. Dahlén.

Nils Flyg.

K. Kilbom.